

Országos Atomenergia Hivatal

ÖSSZEFOGLALÓ A HÁGAI NUKLEÁRIS VÉDETTSÉGI CSÚCSTALÁLKOZÓHOZ KAPCSOLÓDÓAN

**KÉSZÍTETTE:
ORSZÁGOS ATOMENERGIA HIVATAL
2014.**

A Nukleáris Védeltségi Csúcsok

Barack Obama, az Amerikai Egyesült Államok elnöke 2009-es prágai beszédében kiemelte a nukleáris terrorizmus témáját, amelyet a nemzetközi biztonságot veszélyeztető egyik legjelentősebb fenyegetésnek nevezett. Ez ellen a fenyegetés ellen való fellépés egyik állomásaként került sor az első Nukleáris Védeltségi Csúcsra 2010 áprilisában, Washingtonban.

A második, 2012 márciusában, Szöulban megrendezett Nukleáris Védeltségi Csúcson, amelyre már Magyarország is meghívást kapott, 53 ország állam- és kormányfője vett részt, illetve az ENSZ, a NAÜ és az EU is képviseltette magát, továbbá jelen voltak a világ meghatározó nukleáris energetikai lobbicsoportjai is. A szöuli csúcs központi gondolata a biztonság és a béke kapcsolata volt. Az elfogadott Nyilatkozat legfontosabb elemei a magasan dúsított urán alkalmazásának csökkentése érdekében megfogalmazott vállalások. A részt vevő államok további konkrét vállalásokat tettek, például a nukleáris létesítmények fizikai védelmének javításával, azok biztonságosságával, a nukleáris anyagok csempészete elleni küzdelemmel vagy a képzéssel kapcsolatban. A résztvevők álláspontja szerint a NAÜ-nek központi szerepet kell játszania a vállalások végrehajtásában.

Szöul után egy ideig kétséges volt, hogy a csúcstalálkozók sora folytatódik-e a következő, 2014-es hágai csúcs után is, vagy a nukleáris védeltség átkerül multilaterális keretbe. Obama elnök 2013. június 19-én Berlinben elmondott beszédében világossá tette, hogy folytatódik a csúcsok folyamata, 2016-ban ismét az USA ad otthont a védeltségi csúcsnak. A döntés hátterében minden bizonnyal az is áll, hogy a NAÜ Nukleáris Védeltségi Konferenciája után egyértelművé vált, a NAÜ egyelőre nem képes átvenni a védeltségi területen a politikai koordinációt. A tagállamok körében egyelőre jelentős véleménykülönbségek maradtak mind a védeltség körébe tartozó tevékenységeket, mind a NAÜ-nek a területen betöltendő funkcióját illetően.

A 2014 márciusában tartandó hágai csúcs legfőbb célja, hogy összegezze az első, washingtoni csúcs óta eltelt időszak eredményeit és meghatározza a folyamat további irányát.

A nukleáris védetség erősítését célzó, valamint a veszélyes nukleáris anyagok terjedését korlátozó magyar lépések

A magas dúsítású üzemanyag (HEU – Highly Enriched Uranium) visszaszállítása

A Globális Veszélycsökkentési Kezdeményezést (Global Threat Reduction Initiative – GTRI) az USA Energiaügyi Minisztériuma indította el és azt a NAÜ és más országok is támogatják. A GTRI kezdeményezésnek része az a program is, amelynek keretében az orosz gyártmányú fűtőelemekkel működő kutatóreaktorok magas dúsítású uránt tartalmazó friss és kiegészített üzemanyagát visszaszállítják Oroszországba (Russian Research Reactor Fuel Return – RRRFR) és alacsony dúsítású friss üzemanyagot szállítanak helyette. Az RRRFR program 17 európai, ázsiai és afrikai ország nukleáris kutató létesítményeit célozza meg. Közülük számos országból már teljes körűen megtörtént a friss és kiegészített fűtőelemek visszaszállítása.

A Budapesti Kutatóreaktor vállalta, hogy részt vesz a fenti programban, melynek eredményeként magas dúsítású uránt tartalmazó kiegészített fűtőelemeit 2008-ban, a még fel nem használt magas dúsítású uránt tartalmazó friss üzemanyagot pedig 2009-ben szállították vissza Oroszországba. A Budapesti Kutatóreaktor 2010-től fokozatosan tér át a nukleáris fegyverek előállításának szempontjából kisebb kockázattal járó alacsony dúsítású uránt tartalmazó fűtőelemek használatára. 2013 novemberében visszaszállították az utolsó magas dúsítású fűtőelemegységet is.

NAÜ Nemzetközi Fizikai Védelmi Tanácsadó Szolgálatának (IPPAS) felülvizsgálata

A magyar kormány felkérésére 2013. május 27-től két héten keresztül Magyarországon vizsgálódott a NAÜ Nemzetközi Fizikai Védelmi Tanácsadó Szolgálata (IPPAS – International Physical Protection Advisory Service). Az IPPAS-felülvizsgálat célja, hogy véleményezzék a nukleáris és más radioaktív anyagok, valamint a kapcsolódó létesítmények és tevékenységek fizikai védelmének hazai rendszerét és megvalósítását, megvizsgálva a magyar szabályozási rendszert a Nukleáris Anyagok Fizikai Védelméről szóló nemzetközi Egyezményben, valamint a NAÜ Nukleáris Védetség Sorozatában megjelent ajánlások és javaslatok tükrében. Világszerte eddig összesen 37 ország kért védetség felülvizsgálatot, Magyarország a kilencvenes években az elsők között volt. A tavalyi IPPAS-misszióval hazánk az első olyan ország a világon, amely második alkalommal kért NAÜ-átvilágítást. Az azóta lezajlott vizsgálat kiváló eredménnyel zárult.

Nukleáris védetség képzési potenciál

A 2013 szeptemberében lezajlott NAÜ Közgyűlés alatt aláírásra került a NAÜ és az OAH közötti nukleáris védetséget érintő együttműködésekre vonatkozó gyakorlati intézkedéseket tartalmazó dokumentum.

Az aláírást követő kétoldalú megbeszélésen megállapodás született arról, hogy 2014-ben két vagy három regionális munkacsoport ülés vagy oktatás kerül megrendezésre Magyarországon *(2014 februárjában az egyik már megrendezésre került a nukleáris védetség kultúra gyakorlati kérdései témakörében).*

GTRI-programban való aktív részvétel

Az Amerikai Egyesült Államok kormánya Energiaügyi Minisztériuma (DOE) által létrehozott Globális Fenygetettséget Csökkentő Kezdeményezés programjában Magyarország évek óta részt vesz. A program keretében, 2013 májusában a veszélyes sugárforrások fizikai védelmével kapcsolatos szimulációs gyakorlatra került sor az Országos Atomenergia Hivatal szervezésében.

Együttműködés a nukleáris csempészet területén

A kezdeményezés célkitűzései: a rendészeti és hírszerzési erőforrások erősítése, a csempészett anyagok detektálási képességének javítása, a határellenőrzés megvalósítása, nukleáris törvényszéki vizsgálatok erősítése, útmutatások kiadása, kétoldalú és nemzetközi együttműködés erősítése. A hazai jogi szabályozás felülvizsgálata befejeződött, a vonatkozó új kormányrendelet-tervezet elkészült, amelyben a kezdeményezésben vállalt feladatokat is figyelembe vettük. A tervezet közigazgatási egyeztetése folyamatban van, és várhatóan az új rendelet 2014-ben hatályba lép.

Informatikai védelem

A vállalt cél érdekében Magyarországon a vonatkozó NAÜ-ajánlások és útmutató alapján elkészült egy „Programozott rendszerek védelmi követelményei” című útmutató, amelyet a 2013. május 27 – június 7. között zajlott NAÜ Nemzetközi Fizikai Védelmi Tanácsadó Szolgálat (IPPAS) felülvizsgálat szakmailag előremutatónak ítélt.

Nukleáris Védettségi Kultúra

Az Oroszország által vezetett kezdeményezés célja olyan munkaülések szervezése, amelyek hozzájárulnak a nukleáris védettségi kultúra elmélyítéséhez és színvonalának további emeléséhez.

Az OAH, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel közösen, 2014. február 18-20 között a témában regionális szakmai fórumot tartott („Regional Workshop on Nuclear Security Culture in Practice”), így a vállalkásunk gyakorlatilag már teljesítettnek tekinthető.

A rendezvény egyik fő célkitűzése volt, hogy a résztvevők áttekinthessék, megismerjék a nukleáris védettségi kultúra alapelveit, alkalmazásuk területeit. Mintegy harminc szakember vett részt a fórumon, a következő országokból: Bulgária, Franciaország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Svájc, Üzbegisztán, Kazahsztán, Németország.

A rendezvény kapcsolódik a 2013 szeptemberében lezajlott NAÜ Közgyűlés alatt aláírásra került, a NAÜ és az OAH közötti nukleáris védettséget érintő együttműködési megállapodáshoz is, amelyben hazánk felajánlotta oktatási és képzési potenciálját a tagországoknak a nukleáris létesítmények, nukleáris és más radioaktív anyagok fizikai védelme területét érintő képzések megtartására.

NAÜ Nukleáris védettségi képzési és támogató központok létrehozása (NSSC)

Az Olaszország által indított kezdeményezés célja annak demonstrálása, hogy a washingtoni csúcs óta milyen eredmények születtek és milyen további fejlődés várható

az un. Nukleáris Védeltségi Oktató és Támogató Központok létrehozása és a nemzetközi együttműködés területén (Nuclear Security Support Centres – NSSC).

Hazánk az OAH koordinálásával vállalta, hogy az MTA Energiatudományi Kutatóközpont (EK) bázisán egy ilyen központot létrehoz. Az OAH 2013-ban két alkalommal is részt vett a NAÜ által az NSSC-hálózat tagjainak szervezett üléseken (Topical Meeting of Nuclear Security Support Centres Network), amelyeken bejelentette, hogy a hazai központot 2014-ben tervezzük megnyitni. A központ létrehozásához szükséges tudományos és technikai támogatást az MTA EK mérés-technikai vonatkozásban már képes nyújtani. Ezt jól igazolja a NAÜ és az MTA EK között 2012-ben aláírt együttműködési megállapodás, amelyben a Kutatóközpont felajánlotta szakértelmét a NAÜ-nek nukleáris törvényszéki elemzésre vonatkozó útmutatók kidolgozásában, illetve gyakorlati képzési programok tartásában. Már 2014-ben több képzés kerül megrendezésre, amellyel a szükséges oktatási potenciál is ki fog alakulni. A hazai központ fenntarthatósága az MTA EK éves költségvetésének minimális növelésével hosszútávon biztosítható.

Sugárforrások védeltsége

Az USA által indított kezdeményezés célja a radioaktív sugárforrások védeltségének további erősítése. A támogató országok vállalják, hogy 2016-ig megerősítik a fennhatóságuk alatt lévő 1-es kategóriás (a legveszélyesebb) sugárforrások védeltségét.

Hazánk ezt a vállalást már teljesítette, hiszen a 2008-ban indult GTRI-program keretében az összes ilyen forrás fizikai védelmi rendszere megerősítésre került. Az így kiépült rendszerek már megfelelnek a legújabb NAÜ-ajánlásoknak, amelyeknek a hatósági engedélyeztetése is megtörtént 2011 után. Fontos kiemelni, hogy a megvalósíthatóságban a GTRI által nyújtott amerikai támogatásnak kiemelt szerepe volt.

Nukleáris védeltségi hatósági rendszer fejlesztése

Az USA, Tajvan és Hollandia által javasolt kezdeményezés célja, hogy a NAÜ Védeltségi Sorozatban lefektetett alapelvek, ajánlások és gyakorlati útmutatók képezzék az egyes nemzeti védeltségi rendszerek alapját. A csatlakozó országok vállalják, hogy a NAÜ által lefektetett védeltségi alapelveken alapuló effektív és fenntartható nemzeti rendszert hoznak létre, amelyben megvalósítják a nukleáris biztonsági és védeltségi dokumentumokban megfogalmazott ajánlásokat.

A hazánk által 2011-ben létrehozott új rendszer a fentiek alapján került kidolgozásra és bevezetésre, amelyet a 2013. május – júniusban lezajlott NAÜ IPPAS-felülvizsgálat is megerősített.

Szállítások védeltsége

A kezdeményezést támogató országok szakértői munkaülések megrendezését vállalják a szállítások védeltsége témában, melyen az egyes kormányok képviselői, kutatói, valamint az érintett nemzetközi szervezetek vennének részt.

Cél: a vonatkozó nemzetközi egyezmények és NAÜ ajánlások széleskörű elfogadtatása és a nemzetközi együttműködések fokozása, közös gyakorlatok szervezése.

Hazánk élen jár a nukleáris és radioaktív anyagok szállítása fizikai védelme területén, amelyet az együttműködésben tudnánk kamatoztatni, akár a szervezésekben vezető szakmai szerepet is vállalva.